

לתת או לא לתת – כיצד נותנים?

לפניכם כמה מקרים שבהם מבקשים מכם לתת צדקה. יש לכם בארנק שלושה מטבעות בני עשר אגורות ושטר בן חמישים שקלים. אתם יכולים לתת את המטבעות או את השטר – מבלי לקבל עודף. באיזה מהמקרים תתנו, וכמה? באיזה מהמקרים תעדיפו לא לתת?

- בחור צעיר עם סיגריה בפה, בתור לאוטובוס בתחנה מרכזית, עובר מאיש לאיש ומבקש שני שקלים לנסיעה.
- שני נערים דופקים בדלת ומבקשים תרומה בסך עשרים שקלים עבור האגודה למלחמה בסרטן.
- זקנה שוכבת על קרטונים במדרחוב, בעיניים עצומות ויד פשוטה.
- חסידי ברסלב שרים ומקפצים בצומת. תוך כדי ההתרחשות, עובר אחד מהם עם קופת צדקה.
- חרש-אילם מניח על השולחן שלכם בבית קפה צעצוע קטן בלויית פתק. בפתק כתוב שכך הוא מתפרנס ושהמחיר הוא עשרה שקלים.

האט קרה שנתת והתחרטת על הסכום שנתת?
אט החלטת לא לתת, מה אחרת או צייתת?

ספרי הלכה

כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות, ופניו כבושות בקרקע – אפילו נתן לו אלף זהובים, איבד זכותו או הפסידה. אלא נותן לו בסבר פנים יפות ובשמחה, ומתאונן עימו על צרתו, שנאמר "אם לא בכיתי, לקשה יום, עגמה נפשי, לאביון", ומדבר לו דברי תחנונים ונחמות, שנאמר "ולב אלמנה, ארנין" (הרמב"ם, היד החזקה, הלכות מתנות-עניים י, ז)

אט נתת שטר בן חמישים שקלים ונשאלו לכת רק שלושים אגורות, סביר שהדבר דכדק אתכם. האט הרמב"ם מצדיף שיתן רק שלושים אגורות?

ספרות חז"ל

רבי ינאי ראה אדם אחד שנתן זוז לעני בפרהסיא, אמר: מוטב שלא נתת לו, מעכשיו שנתת לו וביישתו. (תלמוד בבלי, חגיגה ה ע"ב)

אט נתת רק שלושים אגורות ונשאלת על שטר בן חמישים שקלים, סביר שהדבר ארט עצמת נפש למקבל. האט ר' ינאי מצדיף שלא ניתן כלום?

ספרי הלכה

שאל העני ממך, ואין בידך כלום ליתן לו – פייסהו בדברים. ואסור לגעור בעני, או להגביה הקול עליו בזעקה – מפני שליבו נשבר ונדכה; והרי הוא אומר "לב נשבר ונדכה" – אלוהים, לא תבזה", ואומר "להחיות רוח שפלים,

ולחיות לב נדכאים". ואוי למי שהכלים את העני, אוי לו; אלא יהיה לו כאב בין ברחמים בין בדברים, שנאמר "אב אנוכי, לאביונים". (הרמב"ם, היד החזקה, הלכות מתנות-עניים י, ח)

מה הרמב"ם מציג לנו לצוות את אין באפשרותנו לתת?
למה אנחנו לא עושים את זה בדקדק כולל?
מה אסור לצוות בשום מקרה? למה אנחנו עושים את זה?

ואמר רבי יצחק: כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים – מתברך בי"א ברכות. (תלמוד בבלי, בבא בתרא ט ע"ב)

הרמב"ם אומר שאם אין לך לתת – פייס אותו בדברים. מדוע ר' יצחק חושב שהמפייס בדברים מתברך יותר מן הנותן?

שמאי אומר: עשה תורתך קבע, אמור מעט ועשה הרבה, והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. (משנה, אבות א, טו)

ר' עובדיה מברטנורא: שלוש אזהרות הזהיר שמאי, כנגד שלוש מעלות... חכם גיבור ועשיר. כנגד חכם אמר עשה תורתך קבע, כנגד עשיר אמר מעט ועשה הרבה, כנגד גיבור אמר הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות.

על מה צריך להתאכזר כדי לקבל את העני בסבר פנים יפות?

אתה נותן אק 68N / ג'ובראן חליל ג'ובראן

אתה נותן אך מעט
עת תיתן מרכושך,
רק עת תיתן מעצמך
זו נתינת אמת.
יש הנותנים
את כל המעט אשר להם
הם מלאכי הארץ
וטנאם מלא תמיד

ר' עובדיה מברטנורא (1440-1510) – נולד ברוטינורו באיטליה . פרשן המשנה ומשורר, רבה של ירושלים
ומנהיג הקהילה. נפטר בירושלים.

